

Van het jaar 1490 - 1497

Jaar1490 - De Pest

VERZAMELING
VAN
KLUCHTIGE EN WONDERBARE
GESCHIEDENISSEN

VAN OUDS VOORGEVALLEN
BINNEN DE STAD YPEREN,
BYEEN VERZAMELD DOOR DEN HEER **LEVERIDIQUE**,
HEER VAN NONMENTIO.

ZEVENSTE UITGAVE, PRYS : — ZEVENTIG CENTIMEN.

Te bekomen by **LAMBIN-MATHÉE**, te Yperen,
Boterstraat, 20.

In het begin van de 19de eeuw verscheen in Ieper het boekje 'Verzameling van kluchtige en wonderbare geschiedenissen van ouds voorgevallen binnen de stad Yperen – byeen verzameld door de heer Leveridique, heer van Nonmentio.

Het boek werd uitgegeven bij de drukkerij van Lambin te Ieper.

Het is integraal te vinden op 'google books':

https://books.google.be/books?id=bb4_AAAAcAAJ&pg=PA103&dq=yper+sententien&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKEwid_nD8tTgAhWMsaQKHfMeAvcQ6AEITTAH#v=onepage&q=poperin&f=false

Dit is merkwaardig boek met 'litteraire' ambities. De verhalen zijn er tot 'lering en vermaak' geschreven en hoewel dit boek niet echt 'historische' pretenties heeft, lijkt het toch, gezien de details, op werkelijke historische verslagen.

Het lijkt ons ook dat de heer 'Leveridique, heer van Nonmentio' eerder een pseudoniem is voor de heer Lambin, dan een echt bestaande figuur.

Het boek komt ons dus voor als door Lambin geschreven, die zijn inspiratie putte uit de oude oorkonden van Ieper.

Uit dit boek halen we hier het hoofdstuk 'Verhael van de Peste' uit 1490, wat een echt levendige beschrijving is, met heel wat specifieke details.

Verhael van de Peste.

Ten jare 1490 is er door geheel Vlaenderen opgerezen eene schroomelyke peste, van welke binnen de stad Yper, by duizende menschen gestorven zyn, want zy we lachtien naer een volgende maenden gedeurde, zoo dat niet alleenelyk geheele huisgezinnen zyn uitgestorven, maer geheele straten otnbloot waren van inwoners. Dusdanig dat het gras groeide op de straten dat men daer mede de koeien op weidde.

Als wanneer deze schromelyke peste begon te eindigen, heeft men de straten gaen zuiveren, en de uitgestorvene toegesloten huizen gaen onderzoeken, men vond in verscheide woonsten menigvuldige doode lichamen, welke eenen schromelyken stank uitgaven, want zommige waren half verrot, van andere de wormen liepen daer uit. Men heeft gevonden in een huis, in de Sterrestraat, eenen dooden man, met zyne vrouw dewelke een klein kind tegen de borsten

hield, te zamen van de epste gestorven, en daer sporgt aldaer rondom de keuken eene overgroote slang, welke zoo men peisde, voorgekomen was door de corruptie van de doode lichamen, zoo dat een ieder daarvan verschikt wegliep, en men was genoodzaekt met musketten die slang dood te schieten en met sabels in stukken te kappen. Zy was wel dertien voeten lang, en te dikte van eene bille.

In een huis, in de Klierstraet, vond men eene joefvrouw dood liggen, in wiens buik een nest jonge ratten was, met twee groote ratten darby, welke den buik tot op de beenen doorknaegd hadden.

In een ander huis in de Antwerpstraet, wierd 't dood lichaam gevonden van eene devote en oude weduwe, knielende voor een krucifix met een paternoster in de hand, wiens lichaam geen stank gaf, en nochtans zo men oordeelde ten minsten zes weken of twee maenden gestorven was van de peste, gedurende dien tyd niemand had uit of in haer huis gegaen, want haren man, hare dochter en twee zoontjes waren zeven maenden te voren van de peste gestorven.

Hare vrienden deden haer gevonden lichaam meerlyk begraven op Sint Pieters Kerkhof, alwaer hare voorzaten begraven waren, omdat zy op Sint Pieters geboren was, en zy deden boven haer graf tegen de meur der huizingen aen de noordkant van het Kerkhof, niet verre van de stechels by de Zuidstraet, eene sepulture stellen met het volgende opschrift, in eene koperen plaet gesneden:

BEGRAEFPLAETS

*van de godvrugtige Pieternelle Debaenst, weduwe,
welke overleed van de contagieuze ziekte, in den ouder-
dom van 66 jaren, anno 1490. Bid voor de ziel.*

In een ander huis, op de Houtmarkt, wierden daer gevonden de doode lichaamen van twee kinderen, in een bedde en het lichaam van zekeren edelman van Engeland, in de kleding van eene jonge Engelsche dame, in wiens borse men gevonden heeft eenen kerkboek met twee brieven uit welke men kon verstaen, dat hy een onvoorziende ongeluk, in Engeland bedreven hebbende, in deze wyze gevlucht was. Nota: ten zelve tyde, als zyn dood lichaam gevonden wierd, was er eenen koopman welken het zelve erkende; mits hy dry dagen voor elk te zien lag, en zeide dat hy een edelmans zoon uit Engeland was, die met eene stalen boog, in zyne warande naer den doel schietende, zyne eigene moeder, dewelke daer onvoorziens was bygekomen, had door het hert dood geschoten en daarom gevlucht was. – Het dood lichaam wierd op Sint Maertens Kerkhof begraven en als men zyne vrouwkleederen meende te verbranden omdat hy van de peste gestorven was, men vond in den onderrok genaaid 2 gouden ketens met een diamanten ring en oorringen van eene uitnemende groote weerde.

In een ander huis in de Zuidstraet, omstreeks de Vullestraet, wierd gevonden het dood lichaam van eene weduwe welke in haer bedde lag, den hals afgesneden, waarschyndelyk van de reeuwers of pestbezorgers, want men vond in 't zelve huis geen geld, noch zilver, noch goud en eenpaerlyk alles was er uit gestolen. In den achterkeuken vond men hare dienstmaerte met armen en benen te samen gebonden, en aen de balken gehangen.

In een huis, in de Mondstraet, alwaer een man en vrouw van de peste gestorven waren, wierd hunne dochter gevonden, in den hof, in een waterput verdrinken met hare borsten afgesneden, waarschyndelyk wederom een moord die bedreven was geweest door de reeuwers, welke deze personen bezorgd hadden, en na de dood van den vader en moeder, deze dan van het leven beroofd hadden om alles te beter te kunnen stelen, alhoewel het aen iedereen bekend was dat de afgestorvene personen over drie

Jaren boven de veertien duizend guldens gedeeld hadden.

In een ander huis in de Langemeersch, werd gevonden den vader en moeder, gestorven van de peste, en hun kind van twee jaren oud gestorven van de honger, want men zag aen dat kind

geen lydteekens van de peste, maer het vleesch van zyn lindker handeken was afgeknaegt, zoo dat het van honger zyn eigen hand opgeëten had, terwyl den vader en de moeder van de peste in 't zelve huis dood lagen. Op den zolder van het huis werd gevonden het doode lichaam van eenen ouden man wleken honderd en drie jaren oud was, ook van de peste gestorven; hy lag met zyn hald naekt lichaam uit de zoldervenster. Men heeft in deze onderzoeking van de verlatene huizen nog meer als twee honderd en zestig doode lichamen gevonden, welke van de peste gestorven waren, want door de menigte die dagelyks van de peste stierven en was er op 't einde niemand meer die de doode lichaemen wilde halen om weg te voeren en buiten de stad te begraven. Men heeft al de verlatene en uitgestorvene huizen gezuiverd, ook de gevonden meubelen geteekend en getransporteerd om daarna te behandigen aen de vrienden die daarvan afwys zouden gedaen hebben.

Al de doode lichamen die men vond, wierden buiten de Boesingepoort langs

den vaert van Ypre begraven. Daarna werd rond de stad gepubliceert dat degene die konden betoonen dat hunne vrienden afgestorven waren, dat men hun geld en goed zoude wedergegeven hebben.

Te gelyker tyde is 't ook gebeurt, dat waer er geheele huisgezinnen uitgestorven waren, eenig slegt volk aldaer inwentelde om alles voor buit te nemen. Ander boos volk, wetende dat hunnen gebuerman met vrouw en kinderen van de peste afgestorven waren, hebben 's nachts alles gaen stelen dat hun luste. Ander slecht volk wetende dat het vreemdelingen waren, en alhier geen vrienden hadden, verhuisden in 't zelve huis en schreven hun alles toe. Andere, byzonderlyk degene die van de peste genezen waren, welke voor goeden loon, eenige menschen die met de peste besmet waren bezorgden, maer nu al het volk van den huize dood zynde, deze bezrogers bleeven alles houde, of droegen het schoonste en het beste naer hun huis.

In dezen tyd, was eenen boer met naem Lauwen Janssens, welken een groot pachthof in heure had op de prochie van Bixschote, en aen den eigenaer wel 3 jaerne pacht schuldig was. Den proprietaris, met vrouw en kinders gestorven zynde van de peste, zoo heeft den boer dat pachthof voor hem gehouden.

Daer was een herbergier, woonende op de Beestemarkt, wiens proprietaris dood was: dezen herbergier hield het huis voor hem, na wiens dood zyn zoon bleef het ook bezitten. Het was al

drie en vyftig jaren geleden, als de nakomelingen van den proprietoris daer achter gekomen zyn. Zy hebben alsdan het zelve huis en erve doen wedergeven. In geheel de stad Yper, waren er door de peste geen twintig onbejaarde kinders overgeblven, waerom eenen zekeren heer maer een kind meer hebbende; te weten: een zoontje van drie jaren oud – al de andere waren van de peste gestorven – noode tweemaal te week al de andere kinderen van de stad om met zyn kind te komen spelen, hun gevende elk een hertelyk en fraei noenmael van eten en drinken en des avonds in't scheiden hy gaf hun elk eene taert. Een anderen heer van gelyke deed ook tweemaal te week, al de kinderen van de stad nooden, om met zyn kind te komen spelen, en dezen heer gaf aen elk kind een pond gesuikerde amandels.

Alhoewel dat men terwyl deze schroomelyke peste alle middels gebruikte om den voortgang van dezelve te beletten, doch heeft zy zoo merkelyken tyd blyven duren. Onder al de middelen die men ten dien tyde gebruikte, waren deze, te weten:

Zoo haest men gewaer wierd dat er hier of daer de peste was, men nagelde eene witte bare voor de deur, om kenteeken te geven, dat daer niemand mogt binnen gaen.

Als iemand van de peste korgelings genezen was, hy moest langs de straten gaen met eene witte bagette in zyn hand, om dat niemand omtrent zyn adem zoude passeeren.

Maer al die hem te gemoet kwam, ging ter zyden weg: het was een algemeen gebruik rondom de stad, in alle kramen en winkels, alwaer men iets verkocht, dat men het geld waer mede men betaelde in eene pot vol water moest smyten, om door de handeling met de peste niet besmet te worden, en dat water wierd alle dagen vernieuwd.

Men zag dagelyks eene karre rond ryden met eene belle daeraen, welke gedurig klonk, om teeken te geven aen degene die eenige doode lyken in hun huis hadden, van wat conditiën die mogten wezen, dat zy die op de karre zouden smyten.

Deze was met een nhulle met lynwaed overdekt, waerin al de doode lichamen gevoerd wierden buiten de stad, en begraven in groote putten langs den vaert.

Als wanneer eenen priester naer zieken die de peste hadden, moeste Onzen Heer dragen, men maekte een groot gat in den meur om te beter tot het bedde van den zieken te geraken, en den priester reikte de H. Hostie tot het bedde van den zieken, welken lag op eene lang gesteerde kleene ronde pael, waarvan den zieken de H. Hostie met zynen mond afnam.

Men zag in dien ellendigen tyd van de peste, dat al de straten ledig waren van volk, niemand ging uit zyn huis ten zy als het zeer noodzaeklyk was. Daer waren nooit geen marktdagen gehouden, de levensmiddelen waren verkocht met geslotene deuren en meestendeels in den nacht.

In den zomer, iedereen moest met eenige ketels water de straet besproeyen om de koelte.

Aengaende de arme en gebrekelyke menschen, welke met de peste besmet waren, en die zich met hunne familie niet konden onderhouden, zy waren met overdekte wagens buiten de stad gevoerd, in het vallen van den avond naer de houten pesthuizen, welke stonden buiten de Dixmuidpoort, op eene plaets genaemd den Barm, alwaer zy onderhouden en bezorgd waren, byzodnerlyk van personen die van de peste genezen waren.

Deze wierden reeuwers genaemd, immers in dezen ellendigen tyd vande peste, geheel de stad was als dood, niemand werkte, de wetenschappen stonden stil, elk was geest en moedloozig, iedereen vreesde de dood, want men zag er dagelyks veel sterven.

God wilt ons ten allen tyde van de peste en al zulke kwalen beschermen.

1490 – Verhoging van de taks op de wijn en het bier

Ondertussen had Poperinge problemen om hun rekeningen te betalen en vroeg men de abt van Sint Bertijn om een accijnsverhoging op de wijn en het bier.

Haigneré – nr. 3548 – Dom Dewitte – tome VIII, nr. 187, p. 301

14 september 1490 – Jehan de Lannoy, de abt van Sint-Bertin, accordeert aan de stad Poperinge, om gedurende 10 jaar, verschillende nieuwe rechten op de wijnen en de bieren te ontvangen. De franstalige versie is hierachter bijgevoegd. We geven hier eerst een hertaling

Aan al degenen die deze huidige brieven zien,

Jehan Delannoy, bij de gratie Gods, abt van Sint Bertin te Sint Omaar, van de orde van de Benedictijnen in het bisdom van Therouanne, aan de Heilige Stoel ondergeschikt;

En in zijn naam, temporeel heer van Poperinge in Vlaanderen, saluut.
Gezien dat onze beminde en geliefde mannen van de wet, keurheren, gedeputeerden, inwoners en gemeente van ons voorschreven Poperinge, ons hebben gebeden Dat zij grote schulden hebben die ze dagelijks moeten opbrengen
Waarbij nog eens vele grote en onherstelbare verliezen komen,
Die zij hebben ondergaan en nog elke dag ondergaan;
In zoverre ook dat onze stad Poperinge, onlangs twee keer gebrand en vernield is geworden.
Eén keer door ongeluk waarbij er meer dan 3000 huizen in de vlammen opgingen, en waarbij er slechts een 40 tot 50 ongeschonden bleven;
En één keer door de Engelsen;
Zoals ook omwille van de oorlog en de onvrede die er sedert 12 tot 13 jaar regeert; en de gedurige oorlog die sedert 5 tot 6 jaren

bezig is in Vlaanderen.

Hierdoor is het hen niet mogelijk om te voorzien, of te kunnen betalen, hun gedeelte in de kosten die zij dienen te betalen, toegezegd door het Westkwartier, voor het onderhoud van het garnizoen dat te Sint Omaar en in andere steden van dit Westkwartier, gelegd is.

Noch kunnen zij voorzien in de vele andere charges en beden die hen dagelijks overkomen
Zonder dat zij de accijnzen op de wijn en het bier, zouden verhogen en vermeerderen die ze in detail verkopen en distribueren in onze voorschreven stad Poperinge:

Wat zij niet kunnen doen zonder onze zegel, licentie en akkoord, wat zij ons dan ook bidden en vragen.

Doen te weten dat wij deze zaak hebben overzien en geneigd zijn om aan de genoemde supplianten met hun bede akkoord te gaan,

Octrooieren, aggregeren en gaan akkoord met uitzonderlijke en speciale gratie, hen in dit octrooi, macht en licentie, en dit **voor de termijn van 10 jaar**, opeenvolgend en continuëlijk om te nemen per lot wijn, waarop men nu 14 mieten betaalde, nogmaals 10 mieten, wat dan samen 24 mieten bedraagt; op elke ton **Keutebier**, waarop men nu 14 grooten, betaald, nogmaals 14 grooten, wat betekent dat dit op elk lot 5 mieten zal bedragen,

en op een ton **klein bier**, waarop men nu 10 grooten accijns betaald, nogmaals 5 grooten, wat samen per lot 2 mieten zal bedragen, en verder op alle andere waren en koopwaren, op de wijze zoals men gewoon is om zijn accijnsen te betalen en dit voor een termijn van 10 jaar; beginnende de dag waarop deze zijn geheven en ontvangen door onze supplianten of door zekere commiezen door hen aangesteld, samen met de normale accijnzen die nu gangbaar zijn in onze stad Poperinge en die door hen gebruikt worden om hun betalingen en verplichtingen van de voornoemde charges en bijdragen tot de beden, te doen en dit zonder fraude en tevens om deze gelden te gebruiken voor andere dringende zaken binnen onze stad en nergens anders op de boete dat het geld van henzelf geëist zal worden.

En dat zij zullen gestraft worden.

Verder zijn ze gehouden om goede en legale

afrekening te houden voor hen waarvoor men normaal zijn rekening presenteert en waarbij ook onze commiezen en gedeputeerden aanwezig zijn

Waarbij tevens dient voorzien te worden, dat zij ons jaarlijks recht dienen te betalen, gedurende dit volledig termijn zoals men van vroeger gewoon is om te doen binnen onze stad. Waarbij tevens rekening dient gehouden te worden met de rechten van onze proost, baljuw, ontvanger en al onze andere justiciers en ondergeschikten binnen onze voornoemde stad, en van ieder in het bijzonder en van hun luitenanten en commiezen, binnen onze huidige gratie, octrooien akkoord.

En met deze laten we onze supplianten, volledig en vredelijk, hiervan genieten en gebruiken zonder hen hierin nadeel te berokkenen, of hen in deze rechten contrarie te zijn.

Tot getuigenis hiervan hebben wij onze grote zegel aan deze brief gehangen, op de 14de september van het jaar des heren 1490

Zo was getekend op de remploo met een zegel in groene was, uithangende met dubbele staart.

14 september 1490

A tous ceulx qui ces presentes lettres verront,

Jehan Delannoy par le permission divine, abbé de St. Bertin en St. Omaer, de l'ordre de St. Benoît ou diocese du Therouanne, au St. Siege apostolique immoienntrent subjet, et en ce nom **seigneur temporel de Poperinghes** en Flandres, **salut.**

Comme noz chiers et bien amés les gens de la loy, kuerheers, manans, habitans et
communaulté de notre dit Poperinghes
nous aient fait remonstrer, l
es grans charges et debtes que journellement ilz ont a supporter
ausquelles obstant plusieurs grans et irrestinables pertes et dommaiges
quilz ont soustenus et soustiennent encoire chascun jour
tant au moyen de ce que nostre dite ville de Poperinghes par cidevant par deux fois et en
divers temps esté brulée demolye et destruite,
L'une par feu fortuit et de meschief en facons que de trois mille maisons qui pour lors y
estoient, il n'en demoura que quarante ou cinquante,
l'autre par les Anglois,
comme aussy a cause des guerres et divisions qui depuis douze ou treize ans ont regné par
deca et au moyen des guerres intestines qui depuis cinq ou six ans en ca ont esté et encoires
sont au dit pays de Flandres;
Il ne leur seroit aucunement possible de furnir ne de payer leur part et portion delay de puis
nagaires accordé par eulx et ceulx de Westpays de Flandres pour l'entretenement des
garnisons estans a St. Omer et en aultres villes audit Westpays,
ne aussi furnir et satisfaire a plusieurs aultres chaerges, subventions et aydes qui leur
surviennent tous les jours,
nestoit par haulchier, augmenter et accroistres **les assiz de vin et de cervoise** qui se vendent et
distribuent a detail et autrement en nostre dite ville de Poperinghes,
la quelle ilz noseroient, ni pourroient faire sans nostre seel, licence et consentement,
dont ilz nous ont tres instamment fait supplier et requerre,

Scavoir faisons que nous ces chose considereés
avons a iceulx suplians, inclinans favorablement a leur dite requerre,
octroyé, greé, consenti et accordé,
octroyons, greons, consentons et accordons de grace especial par ces presentes congié, faculté
pouvoir et licence
de pendant le terme et espace de dix ans
continuelz et prochainement ensuivans mettre, prendre et asseoir sur chascun lot de vin dont
l'on paye à present quatorze mites d'assiz, encoires aultres dix mites qui feront ensemble
vingt quatre mites
sur chascun tonneau de queute qui paye de present quatorze gros, encoires aultres quatorze
gros qui seront sur chascun lot cinq mites et sur le tonneau de petite cevoise dont l'on paye a
present dix gros d'assiz, encoires aultres cinq gros qui feront sur chascun lot deux mites, et en
oultre sur toutes autres denrées et marchandises en telle maniere et ferme d'ancienneté
accoustumez pour tous les deniers qui en viendront et precederont le terme de dix ans durans
tant seulement a commencher du jour de la dat de cestes estre levez, receur et recueilliez par
les dis supplians
ou par certains comis a ce propices
si donnés et ressans par ensemble avec les assiz ordinaire et anciens ayans communement
cours en notre dite ville de Poperinghes,
et enapter
estre par eulx convertis et employez ou paiement et blation des dictes charges,
subvention, portion et aydes sans fraulde sy avant que extendre se polront et le residu ou cas
que aucune chose en surcoirsse estre converty es autres plus necessaires affaires
d'icelle nostre ville et non ailleur ne autrement
sur payne de le revouvrer sur eux
et d'en estre pugny comme il appartiendra par raison,

dont ilz seront tonuz rendre bon et legal compte et relicqua
 la ou et pardevant ceulx quil appartiendra toutes les fois que requis en seront et pardevant
 nous ou noz commiz et deputez, pourveu
 toutes voies qu'ilz seront tenus nous payer tel droit par an ledit terme durant que
 nous avions accoustumé prendre par devant et d'ancienneté en assiz de nostre dite ville
 et saulf le droit de nous et de nostre église et l'aultruy en tout, si donnons en mandement
 a noz prevost, bailly, recepneur et a tous aultres noz justiciers et subjetz de nostre dite ville et a
 chascun deulx et à leurs lieutenans et commis que de nostre presente grace, octroy et
 consentement,
 Ilz est chascun deulx en droit soy fachent soeuffrent et laissent lesdis supplians plainement et
 paisiblement joyr et user la dit forme durant sans leur faire ne souffrir faire, ne ausdictz comis
 aucun destourbier ou empeschement au contraire,
 En tesmoing de ce nous avons fait mettre nostre grant seel a ces presentes le quatorziesme
 jour de septembre l'an de grace mil quatrezens quatre vingt et dix, ainsy signé sur le reply
 avecq un seel encire verde pendant et double queue.

29 november 1490 – de Vrede

*Op de 29ste november 1490 krijgen we
 eindelijk weer een 'vrede', of toch een
 gedeeltelijke vrede.*

*Zo lezen we in 'De Chronijcke vande
 lande en de graefscepe van
 Vlaenderen'. Het eerste artikel klonk
 als volgt:*

*Te wetene: eerst, dat die van Brugghe
 ghehouden zullen wesen die grave
 Inghelbert van Nassauwe, - als
 vertegenwoordiger van Maximiliaan
 van Oostenrijk – ofte zijnen
 stedehouder, eene honorable amende
 ofte voetval te doene buyten die poorte
 van haerleider stede, ten eersten dat zy
 daer toe vermaent zullen wesen.*

*Ende daerenboven, zo zullen zy voor
 haerlieder profijtelicke amende ende*

beteringhe betalen de somme van LXXX duysent – 80.000 – goude croonen, in zulcker munte
 van goude ende van zelve als noch daghelijcx cours hadde, te wetene; een derde ghereet,
 tandere derde tSt. Jansmesse eerstcommende, ende die reste tSt. Jansmesse daer naer
 volghende.

Ooc zullen zy ghehouden wesen by Halleghebode tghelt of te stellene, al zo wel van goude als
 van zelve, die twee deelen van drie, ghelijck die van Ipere ende van den Vryen ghedaen
 hadden.

Ende bet voorts zo zullen zy die voornoemde grave van Nassauwe moeten consenteren LX –
 60 – personen omme zijne gheliefte daer mede te doene, waer of die namen ende toenamen
 ghescreven stonden in zekere toegheseghelde billet hier mede overgheleyt.

Actum binnen der stede van Damme, den XXIX daghe van novembre, int jaer ons heeren
 XIIIIC ende tneghentich.

Pest & wroedvrouwen

In Ramauts kroniek lezen we het volgende:

ANNO 1490 - Naer het verkondigen van den peijs, is door gheel Vlaender opgeresen eene **schroomelijcke peste** die wel onderhalf jaer gedeurde, als wanneer, volgens de beschrijvinge van Sanderus binnen Ijpre sijn gestorven **15000 menschen** van de peste, soo datter niet alleen geheele huijsgesinnen uijtstirven, maer geheele straeten, ontbloedt van inwoonders, als verlaeten ende woest waeren.

In het curieuze boek 'Levensberigten en lettervruchten van Nederlandsche geneeskundigen' door Willem Erst Ludeking, (uitgegeven in 1847), wordt het volgende geschreven: ¹

Reeds in **1489 tot 1490** benoemde de regering van Brugge drie vroedvrouwen, welke de barende vrouwen, die door de pest aangetast waren, hulp en bijstand moesten verleenen: eene van deze stierf zelve onder het uitoefenen van hare kunst; de belonging voor lek van haar bedroeg de som van 12 gros, of eenen schelling per dag. ... Ook zij kregen de 'oorde keerl' en na het dverdwijnen der ziekte alle jaren in de maand Mei in plaats van laken eene gratificatie in zilver ten bedrage van 20 schellingen.

We halen dit even aan om toch even te wijzen op de vele complicaties die de pest meebracht.

Die vrede met Brugge werd dan weer niet gesmaakt door de Gentenaars, die in hun verzet tegen Maximiliaan volhardden.

... Deze saken aldus al ghepasseert zijnde, zo stelde die grave Inghelbert van Nassauwe, ondere tbeleet van meneer Jan van Thenteville, goet sterck garnisoen binnen der stede van Brugghe, treckende met die reste van zijnen volcke van orloghe te peered ende te voet ter stede van Aerdenburch waert, ende zenden voorts eeneghe zijne ghedeputeerde near Ghendt, omme hemlieden te inducerene tot die voorscrheven afstellinghe van den ghelde ende meer andere poincten ende articlen, de welcke zy hem, up den XVIIde van maerte, deene metten anderen plat uyt omtziden,

De winter van 1491 was, zo leren we uit de 'Korte chronijcke van Mechelen' zeer koud en deze winter werd gevolgd door een natte zomer, 'waerdoor het dieren tydt wierdt.'

De armoedige 'teut' of 'kramer' zoals hij afgebeeld werd door Jeroen Bosch rond 1485.

Met het verzet van de Gentenaars bleef Vlaanderen heel onveilig. Terwijl Brugge nu in handen was van de Maximiliaan-gezinden, Zo deden die van Ghendt, emt haerlieder gheallieirde, veel diversche schadelicke cursen ende sproncreysen tot voor die barrieren der stede van

Brugghe, nieuwers eenigherande wreetheid ofte tyrannie sparende van roovene, moordene ende brandene, aldaer zy by ofte omtrent gheraken consten, in wederwrake van tgroote overlast ende leedt dat hemlieden, onlanx leden, by die van der Duytscher leghere, In haerlieder casselrye ghesiet was, als voorzeit es, in zulcker wijs dat men van dierghelijcke noyt vele en horde, want deen broedere ende ghebuer beroofde den anderen, ende tkynt zynen vadere ende moedere van al dat zys hadden, zodner eeneghe compassie ofte omtfaermenesse, ooc en was men buyten die besloten steden nieuwers vry, nichtte meer van die Duytschen, Brabanders ende Henwiers dan van die Ghendtenaers, want een yghelick was uyt om rooven ende pijlgieren, al zo wel binnen die plaetsen van haerlieder garnisoenen als daer buyten,

Ook Pauwels Heindericx schrijft hierover in zijn 'Jaerboecken van Veurne':

Also den soldaten vanden Roomschen coninck, die in de steden van West-Vlaenderen in garnisoen lagen, hunlieder dienstloon niet alleen qualick betaelt wierden, maer sy op dien veel te goet vonden, begonden sy te muyten ende maeckten sich meester van Dixmuyde.

Sy deden aldaer soo veel moedtwillicheden aen de inwoonders, datter veel van hun vertrocken in andere steden. Die Duytschen liepen oock in grooter menichte op de Casselrie van Veurne, doende aldaer groot onverlast aen het lantsvolk, ende bovendies sy roofden noch hun goet.

Ook Poperinge zal niet gespaard gebleven zijn.

30 juli 1492 – De pays met de Gentenaars

De 30ste in de hooimaand of juli 1492 kwam er dan toch een vrede met de Gentenaars. Deze vrede begon als volgt:

Te wetene, eerst, dat die van Ghendt ghehouden zullen wesen den roomsche coninck **Maximiliaen** tontfane ende te huldene als momboir van den onbejaerden hertoghe Philips, zijnen zuene, haerlieder natuerlicken heere ende prince.

Ten anderen, zo zullen zy betalen haerlieder contingent van de profijtelicke beteringhe, vermelt by den inhoudene van den **paeyse van Tours**, al zulcken valdaghe ende paymenten als daer breeder vermaent ende verhaelt staet.

Ooc zullen zy alle die ghevanghen edelen vry, costeloos ende schadeloos weder ontslaen, de welcke hemlieden die van Brugghe in handen leverden doen den roomsche coninck voorzeit aldaer ghevanghen was, zo wy ghehoort hebben.

Ende bet voorts, zo zullen alle die ghuene die in wette ofte in eede gheweest hebben gheduerende die voorgaende questien ende gheschillen, ghehouden wesen die hertoghe **Philips van Bourgoengnen**, haerlieder natuerlicken heere ende prince, ofte die hertoghe **Albrecht van Saxen**, inder qualiteit als voren, eenen voetval te doene in zwarte ongheghorde keerels, baervoets ene blootshoofts, in eene van die smalle steden onder hemlieden sorterende. ...

Actum binnen den eylande van Cadsant, ten XXXde daghe van Hoymaent, int jaer ons heere XIIIc XCII.

De Duitsers te Poperinge

En daarmee kwam er weer een einde aan de opstand van de Gentenaars. De Duitse legers bleven echter in de streek liggen.

Zo schrijft Pauwel Hindericx:

Op den 15de october 1492, quamen de Duytschen tot Loo ende de prochien van daer ontrent legeren. Sy deden de lantslieden hun den coste ende veel geldt geven, ende bleven aldaer hun ophouden tot in de maendt van December. In dien tusschentydt quamen die Duytschen oock dickmaels by groote hoopen, sonder orde in andere gemeenten der Casselrie liggen, van waer sy menich mael weghgesonden weirden door 't geldt die 't magistraet van Veurnambacht aen hun ten besten gaf. ...

De Duytschen vielen het gemeente noch overal seer moeyelick, sy waren aen het lant een grooten overlast. De casselrie van Veurne moeste van hun noch al veel lijden.

Naer dat ze langen tijdt **tot Poperinghe** gelegen hadden, ende de inwoonders aldaer hun geldt tot het laetst uitgeperst waren, dreychden sy dagelicx het magistrate van Veurnambacht van op hunlieder Casselrie te commen legeren. ...

Sy lieten hun volck uutloopen op de prochien alwaer ze aen het lantsvolck groot leedt deden. De magistrate van Veurnambacht, Bergenambacht, Loo ende Hondshoote vergaderden ten laetsen t samen, om middle te vinden van de Duytschen uut Poperinghe te doen vertrecken, daer toe sy te samen eene groote somme geldts byeen brochten, die daer toe gebruyckt wiert. In het leste van December 1492 vertrock dat garnisoen van Poperinghe, daer door de casselrie ende andere landen van daer ontrent in groote ruste quamen.

Een nieuwe abt – Jacques IV Duval

Als 66ste abt van Sint-Berten werd **Jacques IV Duval**, in 1492 benoemd. Hij bleef met moeite één jaar abt.

Jacques Duval was geboren te Sint Omer en trad in het klooster in het jaar 1452 waar hij verschillende functies betrok. Toen hij als opvolger van Jan DeLannoy verkozen werd was hij reeds 22 jaar proost te Poperinge,

Zijn verkiezing tot abt werd echter niet door de paus goedgekeurd zodat hij zijn abtstaf weer moest inleveren ten voordele van Antoine de Bergues. Deze gaf aan Jacques Duval het bestuur van Poperinge, Warneton en Oxelaere, met een pensioen van 800 florijnen om samen met zijn kapelaan, eerbiedwaardig te kunnen leven.

Jacques trok zich terug te Poperinge waar hij in retraite en met goede werken de laatste dagen van zijn leven doorbracht.

Hij had een aparte verering voor Onze Lieve Vrouw. Hij gebruikte de kleine tienden van Poperinge om de Hemelvaartskapel in de Sint Bertinuskerk te verfraaien. Hij liet hier het altaar versieren met een prachtige houtsculptuur, voorstellende de verschillende episodes in het leven van de moeder van God. Hij stierf te Ieper op de 21de februari 1497. Zijn lichaam werd overgebracht naar Sint Bertin en aldaar begraven door Antoine de Bergues in de Hemelvaartskapel.

Uit – Les abbés de St. Bertin door Henri Delaplane

Chronique des abbés de Saint-Bertin et autres textes

Op de 3de november 1492 werd het verdrag van Etaples afgesloten tussen Karel VIII van Frankrijk en Hendrik VII van Engeland.

1493 – De vrede van Senlis

Op de 23ste mei 1493 sloten Karel VIII van Frankrijk en Maximiliaan van Oostenrijk, vrede in Senlis.

Macimiliaan kreeg hierdoor het graafschap Artesië en het vrijgraafschap Bourogn dië, maar **Picardië** en het hertogdom Bourgondië ging voor goed verloren.

Dit ging naar de Franse koning.

Het stond ook Frankrijk toe om de enclaves **Terwaan, Heusden, Adriën en Bethune** te behouden, wat dan weer later voor nog heel wat problemen zou zorgen.

1493. Den 20. Augusti Overleedt Keyser Frederic, en Maximiliaen wordt Keyser gegroet, waerom hy na Duytslandt vertrock. Den 22. Junii wordt Vrouw magriet uyt Vranckryck komende binnen mechelen ingebaelt.

1493 - Anthoine de Bergues, als heer van Poperinge

Uit 'Les abbés de St. Bertin' door Henri Delaplane opgesteld, halen we het volgende over deze nieuwe abt.

De volgende abt van de Sint Bertijnsabdij en dus ook heer van Poperinge, wordt Anthoine van Bergen. Deze is een telg uit de prinsen van Bergen, graven van Walhain.

Hij werd op de 4de april 1493 geïnstalleerd en vertrok dan met zijn kamerheer en de prior op rondreis naar de verschillende kerken die tot de abdij behoorden.

Hij liet heel gedetailleerde rekeningen opmaken maar kon alleen maar vaststellen dat de abdij erg verarmd was. Hij vroeg dan ook aan de paus toelating om verschillende van zijn eigendommen te mogen stellen als borg voor een lening

van 1000 Romeinse dukaten.

Met de opbrengst van deze lening restaureerde hij niet alleen de proosdijen van Arke, Ham en deze van **Poperinge**, maar ook nog vele andere eigendommen.

Bruno Creus schrijft in zijn thesis uit 1963 'Enkele instellingen van de abdijsstad Poperinge' het volgende

De gewone gang van zaken was evenwel dat de proost, binnen de proostdij, in afhankelijkheid van de abt beslissingen trof.

Er is nochtans een uitzondering in dit verband. In 1493 namelijk werd de proostdij van Poperinge aan de bevoegdheid van de abdij van Sithiu onttrokken. Poperinge bleef de titel van proostdij behouden, doch werd onder proost **Jacques Duval** haast onafhankelijk.

De proostdij verkreeg verschillende exempties en hing rechtstreeks van de paus af. Deze wijziging was het resultaat van een akkoord tussen proost en de nieuwe abt van Sint Bertins Antoon van Berghen. Proost Duval was in 1492 tot abt gekozen, doch had mede door de

praktijken van de aartsbisschop van Kamerijk ontslag moeten nemen. Deze laatste slaagde er immers in zijn broer, abt van Sint Truiden, aan het hoofd van het klooster aan de Aa te plaatsen. In compensatie werd Jacques Duval onafhankelijk proost.

Tot zijn dood, op 14 februari 1497, bleef dit domein aldus onafhankelijk van Sint Bertijns. Na de dood van proost Jacques keerde de proostdij samen met al haar inkomsten en afhankelijkheden terug onder het gezag van abt Antoon van Berghes.

In verband met Duval is naast de korte onafhankelijkheid van de proostdij nog iets anders te vermelden dat institutioneel belangrijk is.

Een akte van 10 januari 1474 vermeldde immers hoe Duval naar de abdij van Sint Bertins gekomen was om zijn trouw en gehoorzaamheid te betuigen aan de onlangs gekozen abt Jan de Lannoy . men mag dus aannemen dat dit steeds het geval was bij het in functie treden van een nieuwe abt.

De nieuwe abt Anthoine van Bergen liet aan de kardinaal van Luxemburg, bisschop van Therouanne, in **1502** toe om in **Poperinge** te verblijven maar kreeg van deze wel de nodige brieven van préjudicie waarin deze verklaarde dat hij aldaar geen rechten had.

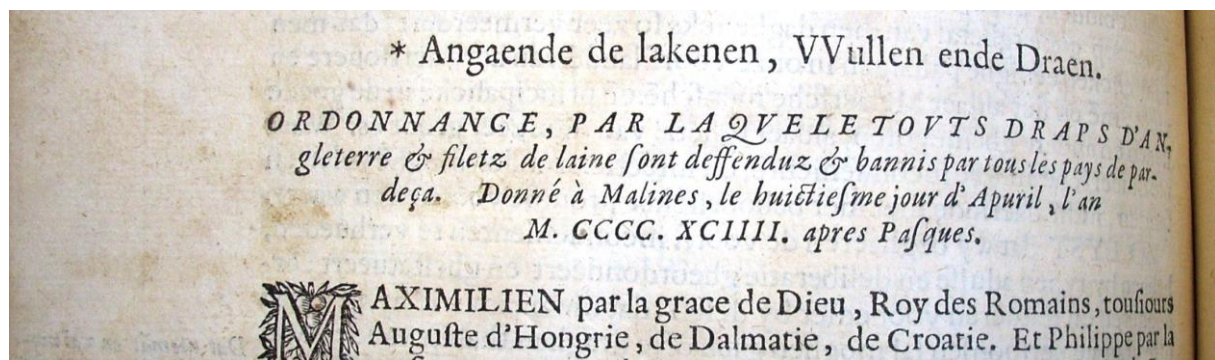
Het betrof hier Philippe de Luxembourg (°1445 - + 2 juni 1519) door paus Alexander VI pas in 1495 kardinaal benoemd.

Hij werd in 1496 bisschop van Therouanne.

Het was ook Anthoine van Bergen, die het habijt gaf aan **Eustache Warhoil, eerst prior en dan later proost te Poperinge en gestorven in 1536.**

Hij deed het zelfde aan **Guillaume Spollaert, eerst prior, en later ook proost van Poperinge, en gestorven in 1541. Ook Francois Tollenec, van Doornik, prior en ontvanger, en later ook al proost van Poperinge, net als Johan Potters, kregen het habijt van Anthoine. Deze laatste stierf in 1562.**

1494 - De Poperingse lakenhandel en de problemen met de pijnders te Brugge

Op de **8ste april 1494** is het Maximiliaan van Oostenrijk die een plakkaart ondertekend dat de invoer van Engelse lakens en 'lyne gaerens' verbied in deze landen.

Dit besluit zal alleszins weer wat meer adem gegeven hebben aan de zich nog verder uitbreidende handel van de Poperingse drapiers.

Zonder juist een datum te kunnen geven, kunnen we we wel stellen dat sedert ongeveer halfweg de 15de eeuw, er een contract moet opgemaakt geweest zijn tussen de Duitse Hanze en de Poperingse drapiers, waarbij deze laatsten omzeggens geheel hun productie aan deze hanze doorverkochten. In 1467 kreeg de Duitse Hanze bericht dat de Russen, aan wie zij deze lakens door verkochten, geen Ieperse lakens meer wensten.

‘Dat men neen andere laken up den Iperschen slach noch ander laken up den breetpepperschen slach toegesteken sall voeren up de Russen’.

Dat betekende alleen maar dat men nog meer Poperings laken aan de Russen via Novgorod kon verkocht krijgen.

De teksten maken gewag van grote hoeveelheden lakens die aldaar uitgevoerd worden.

Sommige waren echter luxeproducten, zoals het lichtblauwe en het lichtgroene laken. Het was dit laken dat in 1489 aan de twee oudste zonen van de grondhertog van Moskou ten geschenke gegeven werd.

In het laatste kwart van de 15de eeuw tot ongeveer 1520 was de uitvoer van het Poperings laken dan ook groot.

In een brief gedateerd op de 4de maart 1483 aan de stad Danzig, stelt de verantwoordelijke van de Duitse Hanze te Brugge voor om de drapiers van Oudenaarde voor te stellen ook ‘Poperings’ laken of te minste laken op Poperingse wijze, te gaan maken, om aan de vraag te kunnen voldoen. Daartoe dienden zij dan ook Spaanse wol te gaan gebruiken.

Eén en ander betekende ook dat Poperinge steeds meer spinners, wevers, ververs en drapiers aantrok zodat men alhier rond 1515 kan spreken van een bevolking van een 17000 inwoners. Dit getal inwoners is het hoogste dat Poperinge in de loop der tijden gekend heeft.

Toen er in de jaren 1516 – 1518 ter sprake was om het bureau van de Duitse Hanze van Brugge naar Antwerpen te verhuizen, was één van de voorwaarden dat het monopolie van de Hanze op het Poperings laken bleef. Daarbij kwam dat het Antwerpse magistratuur ook akkoord ging om het Poperings laken ook accijnsvrij te houden. De verhuizing ging toen echter niet door en het zou duren tot 1530 vooraleer er weer onderhandeld werd.

We kunnen eigenlijk wel stellen dat er nooit een betere ‘lakenperiode’ geweest is in de loop van de tijden voor Poperinge, als deze eerste kwart van de 16de eeuw.

Eigenlijk vanaf 1521 verminderden de relaties tussen Poperinge en de Duitse handelaars.

Ondanks het lakenmonopolie van de Oosterlingen, werd er minsten vanaf 1490 ook handel gevoerd met de Spanjaarden. In dit jaar bevestigde de Brugse wet immers de privileges van de Spanjaarden binnen hun stad, onder andere in verband met het Poperings laken. Het overgrote deel van alle gebruikte wol te Poperinge kwam ten andere uit Spanje.

Poperinge kreeg in 1494 problemen met de pijnders van Brugge. Daarvan getuigen nog steeds de twee volgende akten die zich nog steeds in het Stadsarchief te Poperinge bevinden.

1494 - De Pynders van Brugge - Een pynder = zakkendrager

A32

31 juli 1494 - Het magistratuur van Brugge beslist dat de pijnders van Poperinge te Brugge, de goederen door poorters van Poperinge te Brugge gekocht naar en van het weeghuis mogen brnegen, en dit tegen een klacht in van de rijckepynders van Brugge.

Over het vervoer van boter wordt echter een nader onderzoek ingesteld.

Gehoort by den ghemeen college van scepenen van den stede van Brugghe
ter camere, tgheschil aldaer gheresen tusschen die van Poperinghe metsgaeders
hueren pynders binnen desen stede an deen zyde
ende den ryckepynders ten
weichhuse vanden zelve stede an danderen
So was byden zelve college

den zelven ryckepynders ghelast dat zy den voorseide an Poperighe hueren pynders zouden laten ghenruucken van hueren onder rechte ende vryhede annegaende den wercke vanden golden die de zelven van Poperinghe coopen brenghe ten weichhuse van den voorscrven sted van Brugghe. Ende hemlieden eenich belet daerinne te doene. Wet ghedaen vandeer wercke Van der botere daerof zy in elc possessie allegierden vander ghewrochte Thebbene ende was gheordonneert der voorseide college daerof Tinformereren omme dat ghedaen, hemleiden voort tercht ghedaen

Te worden, also ter meireren, dienen ende bheooren zal. Acctum den lasten dach van hoymaent int jaer duust vierhondert ende tneghentich L. Roegiers

Het tolhuis met daarlangs het smalle 'pyndershuis' te Brugge.

Op de 20ste augustus 1494 was er de uitspraak

van het magistraat van Brugge in het geschil tussen de Ryckepynders van Brugge en de vier pynders aangesteld door Poperinghe om het vervoer van de door de Poperingse poorters aangekochte goederen te Brugge te verzorgen.

Brugge stelt de pynders van Poperinghe in het gelijk, zij mogen ook deze aangekochte boter vervoeren. SAP A33

Op de questie ende gheschil gheresen voor tghemeene college van scepenen vander stede van Brugghe ter camer

tusschen die van Poperinghe, heesschers ende claeghers an deen zyde

Ende tghemeene gheselscipe van den ryckepynders binder voorseide stede, verweerers an dander

ter causen dat de voorseide heesschers maintainierden ende zeyden hoe dat scepenen ende kuerheers van Poperinghe hebben van ouden tyden recht ende gheuseert omme de bewaernesse ende besorchsamicheden van alle manieren van goeden ende coopmanscepen hemlieden toebehooren,

die zy halen of coopen binder voorseide stede van Brugghe

te stellen ende committeren binden zelve stede **vier pynders,**

dewelke ghehouden zyn eed te doen inden handen van hemlieden daerof van hemlieden commissie nemende, zoot behoort.

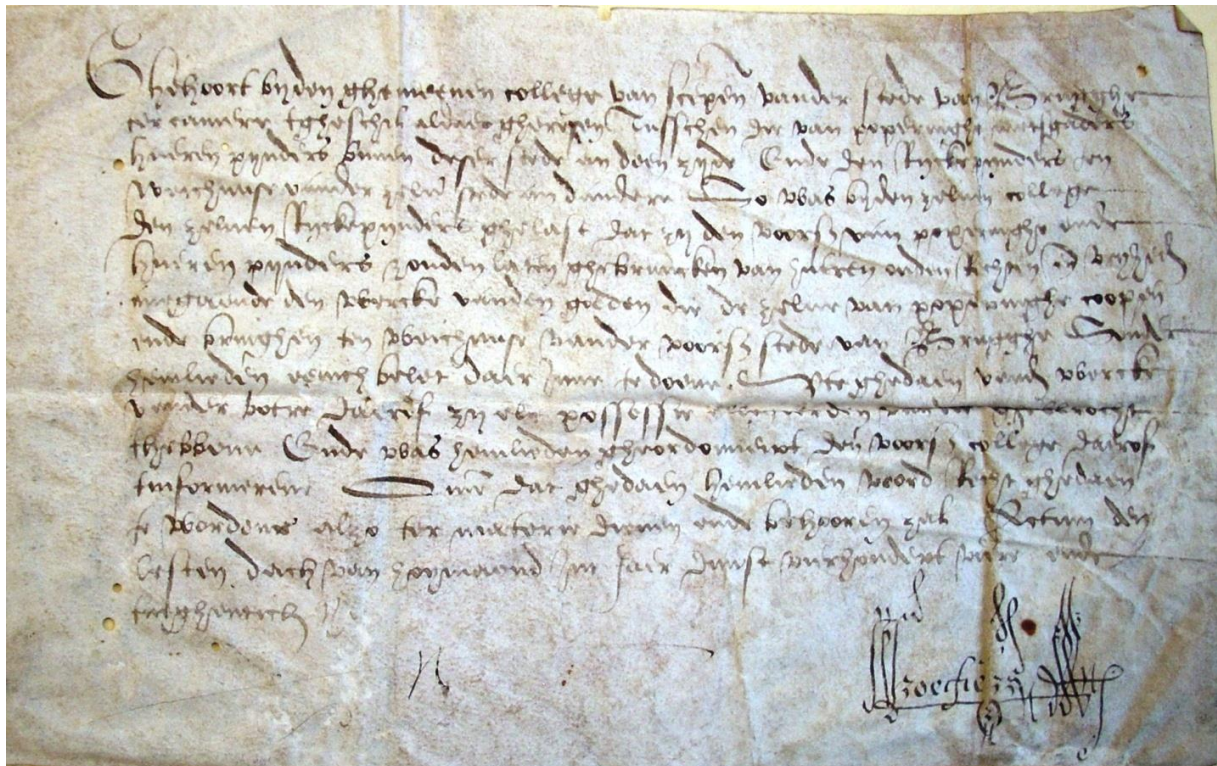
Dat de zelve pynders de voorseide commissie hebbende ende gheen ander wercken ende behooren te wercken ende hebben de handoeninghe van alle manieren van goeden, den voorseide van Poperinghe toebehoorende

also wel van vueteren als ander goeden ende coopmanscepen

ende moeten dat goed bewaeren ende beweghen op hunlieden plicht, op den salaris die zy daerof hebben.

nde als eenich vanden voorseide vier pynder deser voor recht ontzeyt, zo hebben zy van Poperinghe, van ouden tyden autoriteit ghehadt ende te committeren ende commissie te ghevene ende van desen hebben zy gheuseert van zo langhen ende ouden tyde dat gheene memorie en is ter contrarien.

Presenterende dezelve usancie te doen blycken also vele als omme ghenoughen ende hen wel nymand en behoorde hemlieden eenich belet of onghebruuc te doene in hunne voorseide possessie ende usancie van hueren recht voorscreven.

Desen nietjegenstaende,
de voorseide ryckepynders hadden binnen zekeren tyden haerwaerts hemlieden vervoordert te doene ter contrarien in dat zy de buetere
die de voorseide van Poperinghe halen of coopen binder voorseide stede,
omme huere lakenen mede te smouten,
zelve ghewrocht hadden ende ghedaen wercken.
Sonder dat de voorseide vier pynders, ghestelt by commisien van hemlieden van Poperinghe,
die hadden moghen wercken, zo zy voormaels ghedaen hadden,
hemlieden by desen perturberende in de possessie ende usancie van hueren voorseide recht.
Concluderende ten fine dat hemlieden verboden worde ende gheinterdiceert dat meer te doene.

Ende dat dienvolghende by vonnisse ende over recht verclaersen dat alleenlic den voorseide vier pynders commissie hebbende van den voorseide van Poperinghe ende noghienen ende gheoorlooft wesen zal, de goeden ende coopmanscepen den voorseide van Poperinghe toebehoorende, also wel buetterre als andere, te werckcne, zo zy van ouden tyden ghedaen hebben.

De voorseide ryckepynders sustineerden ter contrarien,

segghende dat by ghuenen, dat zy de voorseyde butere zelve ghewrocht hadden ofte ghedaen wercken, zy gheuseert hadden van huere recht by hemlieden vercreghen, vut drachte van zekeren voorghebode ghedaen openbaerlick ter hallen by den heere ende de wet vanden voorseyde stede van Beugghe, den xxiiij de dach van decembre int jaer duust vierhondert drie ende tachtentich, inhoudende dat alle de ghonne die van dies voordan hemlieden zouden willen ghenere of alder gheneerden, metten coopmanscepe van vutlandsche buetere ende ooc orseille, tware by gheheele ofte alven thonnen, binnen der voorseyde stede ende scephendomme van Brugghe, dat zy ghehouden worden de zelve thonnen te doen brenghen ten weechuuse, daert behoort, omme gheweghen te zyne, by den ghonne die daertoe ghestelt zyn ende eed ghedaen hebben ten hende dat elc hebben moghen dat hy met rechte schuldiche es ende behoort thebben, wel verstaende dat elc gheven zal den ryckepynders van elcker thonne die hij zal doen

weghen onderalven gron ende vanden alven thonne eenen gron.

Die 'gron' zal dus een bepaald muntje zijn, dat men bij het wegen van de tonnen of halve tonnen diende te betalen.

Segghende voortd dat by vonnisse naer maels hierop ghegheven den xvij sten dach in ougst, twee ende tneghentich lastleden,

ooc verclaerst gheweest is
dat zy ryckepynders,
ghebruucken zullen inde wercken alle vuutlandsche butterre ende orseille

Orseille:

Als we 'orseille' intypen op internet, krijgen we op de site van 'Museumkennis' de volgende definitie:

Tegenwoordig worden de meeste kleurstoffen synthetisch gemaakt, maar vroeger leverden korstmossen een belangrijke grondstof voor het verven van textiel. Bekend is orseille, een rode tot paarse kleurstof die vooral werd gewonnen uit *Rocella tinctoria*. Deze soort komt algemeen voor op rotskusten rondom de Middellandse Zee en op de Kanarische eilanden. Reeds in de klassieke oudheid en in de Middeleeuwen bereidde men orseille. Deze kleurstof kan wat betreft tint wedijveren met het toen zeer hoog aangeschreven purper van purperslakken, maar is minder kleurecht. In zonlicht wordt het bruin

die daghelicx ten voorseide tyden ten weechuuse ghewoghen ende ontfaen wert
van allen vremen coopliden an wat nacen die zij,

ende ten voorseide weechuuse ontfanghen,

de voorseide buetere ende orseille waer dat die ghenoupt wert.

Maintenierende by desen

die voorseide van Poperinghe gheen belet, noch perturlencie ghedaen hebbende

in 't ghenend dat zy de voorseide vutlandsche beutere zelve ghewrocht hebben ofte ghedaen
wercken by hueren dienaers;

want zy dit doende alleenlic gheuseert hebben van hueren rechte by hemlieden vercreghen vut
crachte van den voorseide voorghebot ende vonnisse.

Concluderende ende slutende inden zelve haren rechte ghehouden ende ghemainteniert te
werden sonder dat hemlieden daer inne eenich verbot ofte belet ghedaen worde ter contrarien.

De voorseide van Poperinghe by tpleghen ons ... *word niet leesbaar* ... by instelt van hueren
voorseide heessche ende den conclusien by hemlieden daerinne ghenomen

Byden redenen by hemlieden daerinne gheallegiert ende ooc byden ghenen daer naer volghen.

Segghende dat tvoorseide voorghebot hemlieden in haren voorseide recht niet bejeghenen en
mach, want dat ghedaen gheweest es hemlieden onghehoort ende ongheroupen.

Ooc soo ende ... voorghebot ... ander cause ghedaen gheweest dan omme dat de thonnen
vanden buetere die men voormaels ten weechuuse niet en plocht te weghene

ende by dien haer ghewichte niet en hadden,

by den welcken de coopman ghequetst ende ghefraudiert ware,

voordan ten weechuuse ghewrocht zouden werden omme dat elc hebben zoude, dat elc

thebbene metten rechte, hemlieden des ghedraechende in tinhouden vanden zelve
voorghebode.

Ende al eist dat in tzelve voorghebot verclaerst staet

dat elc zal den ryckpynders van elcker thonne buetere die hij zal doen wegghen onder alven
gron ende vander alve thonne eenen gron,

dat mids dien de zelve ryckepynders ghehouden werden die te doen voerene daert den
coopman gheblieven zal,

dat behoort hem te verstaen vanden ghuenen wiens goeden ende coopmanscepen de voorseide
ryckepynders van oude tyden gheploghen hebben ten werken

ende niet vanden ghueene die zelve macht ende autoiteit hebben pynders te stellen die huere

goeden enden coopmanscepen daghelicx wercken ende gheploghen hebben te wercken ghelyc

dat doen de voorseide heesschers.

Segghende ooc mede dat tvoorseide vonnisse hemlieden ooc niet bejeghenen en mach naer rechte want dat ghegheven es gheweest tusschen anderen partyen ende hemlieden onghehoort ende ongheroupen

Alsoot blyct byden inhoudene van dien op zekere gheschillen die tandren tyden gheweest zyn ter camere der voorseide stede van Brugghe

tusschen den voorseide ryckepynders

doe heesschers ende clagher an deen zyde ende de ryckepynders van den weechuuse ter crane byder voorseide stede, verweers an dander

de voorseide verweerers by dupliquen persisterende ende blivende by hueren voorseide finen ende conlcusien,

met meer redenen by de voorseide partyen gheallegiert ende voordghestelt.

Naer dat de zelve partyen gheopponneert gheweest hadden in faite contrarien

ende ter ... ende dat dien volghende de voorseide heesschers zeker oorconden gheproduceert hadden omme de verificacie van hueren voordstellen

ende ooc de voorseide verweerders overgheven hadden al 't ghuendt daarmede dat zy hen in dese zake hebben willen behelpen

ende dat naermaels de voorseide verweerders op de productie van de voorseide heesschers ghedaen hadden van reproschen

ende de zelve heesscdher gherenonchiert hadden daerop te dienen van salvacien

ende also beede de voorseide paertyen hemlieden vernoucht houdende met tghenend dat ze overgheleit hadden ende ghesloten in 't rechte

versouckende daerop hemlieden vonnisse ghegheven te worden

met corten expedicien, hendelic up al wel ende ripelic ... van stede.

So is by den voorseide college ghestelt, ghewyst ende verclaerst gheweest

Dat de voorseide heesschers ende claeghers hemlieden met goeden cause beclaecht hebben van den voorseide verweerders

ende dat van nu voordan nyement en gheoorlove huerlieden goede ende coopmanscepen te wercken, noch vanden buetere dan andre

dan de pynders by commissien van huerlieden daer toe ghestelt,

sonder dat gheoorlooft zy den voorseide ryckepynders hemlieden daer inne eenich

onghebruuc te doene van nu voordan in eenighe manieren onder 't deckesel vanden voorseide

voorghebode, sentencie oft anderssins.

De zelve voorghebot ut sentencie niet myn in anderen zaken ende tusschen anderen partyene desen niet angaende, blivende in huer drchte ende virtuute.

Actum den twintichsten dac hvan ougst int jaer duust vierhondert viere ende tneghentich.

Filips de Schone werd in 1494

meerderjarig verklaard en kon dus zelf zijn rijk gaan regeren.

Hij opteerde voor een neutraliteitspolitiek tussen Frankrijk en Engeland. Hij bleef wel op binnenlands beleid een centralisatiepolitiek voeren.

De eerste ruimtevaarder; een Poperingenaar

In het boek 'De historie van Belgis' van Marcus van Vaernewyck, voor het eerst uitgegeven in 1574 wordt er een eigenaardig verhaal verteld:

In het jaer **1495, den 24 junius**, wezende den feestdag der H. Dryvuldigheid, was er eenen geweldigen storm van donder en blixem.

Ontrent vyf uren 's morgens wierd eenen koopman van **Poperingen** van S. Jans-brug te Brugge opgenomen en in Zeeland gevoert, zonder te weten hoe hy daer geraekte. Tot zig zelve gekomen zynde keerde hy weder naer huys, maer hy bleef altyd verdraeyt van zinnen.

Ook in 'De jaerboecken der stad Brugge' krijgen we dit eigenaardig verhaal te horen:

Op den 24 juny 1495 ontstond binnen Brugge, een graouwsaem tempeest, als wanneer dat er sommige schryvers seggen, aldaer een buyten gewoonelyck voorval soude gebeurt zyn, het welcke wy, waerschyndelyck, om syne besonderheyte hier sullen byvoegen. Men vertelt, dat sekeren manspersoon, geduerende dit onweder, sittende op de S. Jansbrugge, door dit tempeest opgenomen ende in Zeelandt nedergesteld was, zonder te weten door wat middel hy aldaer soude gekomen zyn: en dat hy van daer wedergekeert zynde, **altydt krancksinnig** gebleven was.

*Dit verhaal vinden we ook terug bij Rombout de Doppere die het in zijn **Rapirarium** vertelt:*

Hier krijgt de Poperingenaar ook een naam: deze *mercator Popringhensis* heette immers **Theoderik Arnold**.

Hij wandelde in juni 1495 door Brugge. Aan de Sint Jansbrug, kort na het zevende uur maar nog voor de vespers, werd Arnold plots door een bliksem meegepakt en nog voor het achtste uur *momento temporis*; in een mum van tijd, gedeponereerd in de Wulfaertpolder bij Kattendijke, in de omgeving van Goes.

Het vee was hier zo door geschrokken dat de burenen, gealarmeerd door dit lawaai, kwamen kijken ende de 'overgewaaiide' opnamen en aan huis bij een weduwe onderbrachten, waar hij om een priester vroeg.

Arnold bleek alleen zijn hoofddekseel kwijt te zijn; wel waren bijna al zijn klederen verschroeid. Eens bekomen ging hij terug naar Poperinge en bleef, zijn gewoontes getrouw, verder met Brugge handel drijven.

Hier blijft de Poperingenaar dus niet 'verdraaid' van zinnen, of toch maar zoveel dat hij nog handel kon drijven.

1495

Het proces Poperinge versus Ieper

Het succes van het Poperingse laken, vooral op de Duitse en Russische markt, deed de Ieperlingen blijkbaar pijn in hun ogen en zij herinnerden zich nog goed de oude processen tussen Ieper en Poperinge omtrent de lakenprivilegien. Zovele jaren later, krijgen we het volgende proces.

Proces voor de raad van Vlaanderen en een beroep voor het parlement van Parijs, tussen de stad Ieper en Frans Storme, verver aan de ene kant

En Jan Hertsebolle en Alexandre de Wilde, drapiers van Poperinge, aan de andere kant

Over twee lakens die deze laatste gestuurd hadden om te doen verven door Storme.

1496 – 1501 - De Sagher

Het proces wordt in het frans door De Sagher opgenomen in zijn werk. Ik geef hieronder een vertaling.

Proces voor de Raad van Vlaanderen, met beroep voor het parlement te Parijs tussen de stad Ieper en **Frans Storme**, verder, van de ene kant

En **Jan Hertsebolle en Alexander de Wilde**, lakenhandelaars te Poperinge, aan de andere kant,

Betreffende 2 lakens die deze laatsten naar Storme gestuurd hadden om deze te doen verven.

Acte 477

Filips de Schone roept de verver Storme en het magistraat van Ieper voor Raad van Vlaanderen op, op klacht van **Jan Hertsebolle en Alexander de Wilde**, lakenhandelaars te Poperinge, betreffende twee lakens die het magistraat van Ieper, frauduleus bevinden, en weigeren naar de handelaars terug te sturen.

Mechelen, 28 juni 1496

Philippe, etc, aan onze eerste deurwaarder of sergeant op zijn vraag, saluut

Ontvangen hebben de nederige bede van Jehan Hertsebolle en Alexander de Wilde, lakenhandelaars, wonende te Poperinge in ons land van Vlaanderen,

Inhoudende dat zekere tijd geleden, deze supplianten aan Franchois DeStorme de jonge, lakenverver wonende te Ieper, twee van hun lakens geleverd hebben om dit te laten verven in het kleur en tegen de prijs dat men afgesproken was.

Toen de lakens geverfd waren, wilden de koopmannen hun lakens terugkrijgen, waarbij zij de afgesproken som wilden betalen, waarop Destorme hen zei dat de voogd en de schepenen van Ieper hem dit verboden hadden. Hierop zijn de koopmannen van Poperinge voor de voogd en de schepenen van Ieper verschenen om hen de reden van dit verbod te vragen, waarop zij als antwoord kregen, dat deze laken gemaakt waren tegen de rechten en het privilege van Ieper in.

Hierop hebben de koopmannen hun bede aan onze beminde en getrouwe, de president en de mannen van onze raad van Vlaanderen, naar voren gebracht. Hierop heeft de raad van Vlaanderen aan die van Ieper gevraagd hun redenen naar voren te brengen.

Waarom, deze zaken overschouwd, ... zowel Destorme als de voogd en de schepenen van Ieper voor de raad van Vlaanderen gedaagd worden, waarbij hen gevraagd worden om de rechten waarop zij zich baseren ook naar voren te brengen.

Gegeven in onze stad van Mechelen de 28ste dag van juni, in het jaar des heren zuidend vierhonder vier maal twintig en zestien

Eveneens ondertekend: door ons, Borgne

7 juli 1496

Dagvaardiging

*Het is **Jaques Luepe**, deurwaarder van de Raad van Vlaanderen, die deze dagvaardiging naar Ieper brengt op de 7de juli 1496, zowel bij 'Fransoys Sormen' als op het stadhuis waar hij de voogd en de schepenen in vergadering vond. Zij werden reeds op vrijdag de 15de juli daar verwacht.*

15 juli 1496 – Iepers archief

Voor de raad van Vlaanderen daagt die dag in eerste instantie **Jehan van Overbeke** op als advocaat van de Poperings handelaars

En in tweede instantie **Nicolas de Mol**, als advocaat van de beschuldigten, Destorme en de schepenen van Ieper.

Daarbij wordt Destorme veroordeeld om de lakens, tegen de afgesproken vergoeding, terug te bezorgen aan de handelaars

De voogd en de schepenen van Ieper stellen echter voor om de lakens in bewaring aan het hof te geven, terwijl zij bewijzen dat de Poperingse handelaars tegen hun privilege gehandeld hadden.

Het hof gaat hiermee akkoord en zij stellen deze dag op de eerste maandag na half augustus eerstkomende.

Het duurt echter toch tot de 6de september 1496 wanneer deze rechtszitting doorgaat.

De verdediging stelt hier eerst dat de Raad van Vlaanderen deze zaak eigenlijk niet zou mogen toelaten, maar dat dit proces voor de gewone wet van Ieper diende gehouden te worden;

Daarbij stellen zij ook dat de voogd en de schepenen van Ieper, geabsolveerd dienen te worden en in hun gelijk gesteld. Waarna ze weer eisen om de lakens voor het hof te brengen en ze daar te laten onderzoeken op de fouten die er gemaakt zijn tegen hun privilege. Dit onderzoek zal volgens hen hun gelijk uitwijzen.

Waarna het hof beslist om over veertien dagen de zaak ten gronde te beslissen.

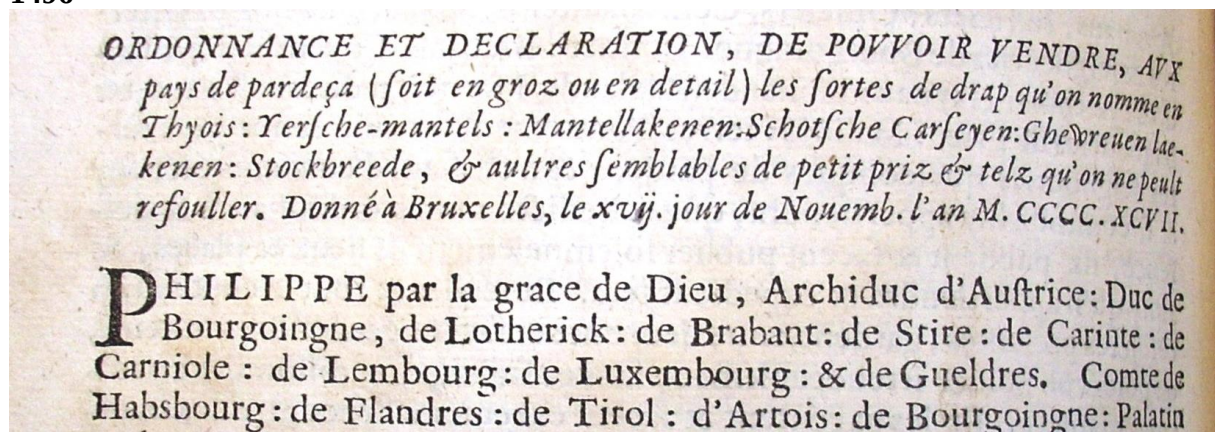
20 september 1496

Uitspraak van de raad van Vlaanderen

De lakens dienen naar het hof gebracht te worden om door enkele belangrijke en neutrale drapiers onderzocht te worden of ze tegen het privilege van Ieper gemaakt zijn en dit in aanwezigheid van de commissarissen van dit hof. Daarbij dient ook de prijs ende waarde van de lakens bepaald te worden waarna ze terug gegeven dienen te worden aan de Poperingse eisers.

De Ieperlingen gaan in beroep bij het parlement van Parijs dat op de 7de april 1501 uitspraak doet. Het parlement bevestigt het besluit van de raad van Vlaanderen en veroordelen daarbij de Ieper tot het betalen van de kosten van het beroep. Deze akte is onder andere te vinden in de Archives Nationales, van het parlement, seire X, nr. 134 en werd in het Latijn opgesteld.

1496

Waar Maximiliaan in 1494 nog een invoerverbod ordonneerde, sluit zijn zoon Filips de Schone, in 1496 een handelsverdrag met Engeland waarbij hij onder andere een vrije lakenhandel in de Nederlanden toeliet.

Duidelijk is er hier sprake van: Yersche mantels: mantel-laeken en van Karseytz van Schotland – of in het ‘Thiois’ of Vlaams gezegd: ghewreven laeken, stocbreede ende andere van de zelfde soort.

Dit bracht voor de Poperingse drapiers niet meteen nadelen mee.

Filips de Schone trouwde begin 1496 – met de handschoen – met **Johanna van Castilië**. Later in het jaar arriveerde Johanna in de Nederlanden waar ze enkele op de 19de oktober haar intrek nam te Lier. De zestienjarige Spaanse prinses zelf werd door haar tijdgenoten beschreven als “de schoonheid van de familie.”

De volgende dag arriveerde Filips. Amper hadden de toekomstige echtelingen één blik gewisseld, of de vonk sloeg over. Tegen elk hofetiquette in, liep het koppel zwijgend – ze spraken immers elkaars taal niet – de deur uit en lieten de verstijfde hovelingen achter voor wat ze waren. Ze gingen samen gewoon op zoek naar een priester. Toen ze die vonden beval Johanna hem om hen ter plekke in de echt te verbinden, zomaar midden op een Lierse straat. Zonder op hun gevolg te letten begaven de jongelui zich op een drafje naar de voor hen voorziene woning, het hof van Aragon, en draaiden de deur achter zich dicht.

De volgende dag kwamen zij buiten en werden zij tijdens een luisterrijke plechtigheid voor een tweede keer in de echt verbonden. Het huwelijk werd gevolgd door een hofbal, volksfeesten en een gigantisch banket, er werd 1.200 liter wijn geconsumeerd. Het aantal toeschouwers was zo groot dat op zeker ogenblik een brug over de Nete instortte door overgewicht met als gevolg tal van dodelijke slachtoffers en gewonden. Het jonge paar ging in Brussel wonen, waar Johanna zich erg gelukkig voelde. Op 15 november 1498 schonk Johanna het leven aan een dochter; Eleonore.

Filips ‘den schone’ kon het niet laten om ook met andere vrouwen in bed te kruipen. Johanna, die toch al niet bekend stond om haar stabiele geest, ging zwaar gebukt onder de buitenechtelijke escapades van haar echtgenoot. Haar woedeaanvallen uit die tijd, waarvan zowel Filips, het personeel als het huisraad het slachtoffer was, werden berucht.

Ondanks de echtelijke strubbelingen schonk Johanna op **24 februari 1500** het leven aan een zoon, die Kareltje, of ‘Carlos’ genoemd werd.

Volgens een oud Vlaams volksverhaal, verwarde Johanna de weeën met “die andere aandrang die men in de onderbuik kan voelen”: ‘Het was belachelijk, grotesk en afschuwelijk: uit de vuilnis van een nachtpot moest men deze oprapen die de grote Keizer Karel zou worden, de laatste vorst van het grote Bourgondische Rijk, de heerser die met aan niets te vergelijken hoogmoed zou zeggen: “In mijn land gaat de zon nooit onder.”’

Filips brachtde Franse koning Karel VIII leenhulde voor Vlaanderen en Artesië. Hij sloot in 1498 het verdrag van Parijs, waarmee hij definitief afzag van de herovering van Bourgondië en van zijn aanspraken op Gelre.

Franse versie

A tous ceulx qui ces presentes lettres verrons ou orront,
 Advoué, eschevins et conseil de la ville d'Ipre, salut
 Seavoir faisons
 que aujourd'hui par devant nous
 est venu et comparu en sa personne **Gadifer Maes**, bally de Poperinghes
 disant en confessant que par ci devant
 certain proces a esté meü et pendant par devant les gens due conseil de monsieur le duc de
 Bourgongne en sa chambre du conseil en Flandres
 entre ledit constituant demandeur et **Rasse Hasebaert**, deffendeur
 pour raison de certain **mollin a cheval**
 que le dit Rasse avoit encommenché faire
 sans le consentement de messieurs les religieux, abbé et couvent de St. Bertin en St. Omer,
 seigneurs temporel dudit Poperinghes, ou de leurs commis
 par devant lesquels du conseil tantet si avant a esté procédé que de certaine sentence donnéé
 au prouffit dudit Rasse
 a esté appellé par ledit Gadifer,
 laquelle appellation a depuis esté bien et denesment relevé en parlement a Paris
 et y est la cause encoires entiere
 et depuis icelluy Gadifer par la poursuite dudit Rasse et du congie,
 de mes dis seigneurs les religieux abbé et couvent,
 a accordé et appoinctié avec le dit Rasse
 sa partie s'il plaist au roy et a sa dit court de parlement
 en la forme et manière qui sensuit de mot à mot
Pour mettre fin au proces qui à esté fait entre Gadifer Maes, bailly de Poperinghes en contre
 de sette Hasebaert
 pour raison d'un mollin a cheval encommenché par ledit Rasse

sans le consentement de messieurs les religieux abbé et couvent de St. Bertin en St. Omer,
et aussy de monsieur l'administratuer perpetuel de la dite ville de Poperinghes,
mesdis seigneurs les religieux en faveur dudit Rasse
ont consenti et accordé que sous leur permission congie et auctorité et permy moiennant
que ledit Rasse sera tenu paier a cause dudit molin
a mes dis seigneurs de St. Bertin ung denier parisis de recongnoissance par chascun an,
icelluy Rasse puist prefaire ledit molin pour son usaige
sans povoir maulre pour aultrui sa vie durant de sa femme et de ses enfans
tant seullement et sans pour raison dicelluy estre prejudicie es droix et auctorités de mes dis
seigneurs

qui est tel que sans leur congie et permission ne se peuvent faire telz et semblables molins
au destriment de leur droit, laquelle chose a été consentée et accordée par ledit Rasse,
et par ce moyen sont tous les proces mis jus et despens
compenser et pour recongnoistre ledit traictié et accord en la dite court de parlement, ledit
Gadifer a constitué et estably et par ces presentes constitue et establisset ses procureurs
generaulx et messaiges espenaulx, maitres Jehan Lautier, Jehan Coignet, Jehan Talleur, Jehan
Des Champs, Estienne Pronet et Jacques de Furnes ausquelz ses procureurs et a chascun deulx
portant ces lettres il a donné et donne plain ovoir auctorité et mandement especial absolut et
irrevocable de pour lui comparoir en la dite court de parlement et illec recongnoistre ledit
accord et requerir d'être condempné d'icelluy entretenir et accomplir en tous ses poinctes et
generalement et especialement dautant faire, diver, passer et recongnoistre comme ledit
constituant mesmes seroit de presenter sa personne y estoit, promettant ledit constitueant
soubz l'obligation de tous les biens meubles, chateulx et heritaiges present et advenir d'avoir
et tenir ferme et estable a tous jours tout ce que par ses dis procureurs ou de l'un d'eulx sere
es choses dessus dites et es d'appendences dit, procuré, accordé, pafié et besongnié.
En tesmoing de ce nous avons ces presentes lettres fait sceller du scel de l'advoué de la dite
ville d'Ypre dont l'advoué d'icelle est accoustumé de user

Le sixième jour d'aoust l'an mil quatre cens quatre vingt dix huit

Signé Steelen avec parfe

Visis litteris compresenti accorde alligatis, si placet curice midi plact, in quantum tangit
appellationem et emcudam ac interesse partium proviso quod processus non fuerit visus nec
judicatus et quod rex non habeat aminnum interesse quam quam propter emendam
appellationis // signatum Le maistre

Visis Litteris

Visis Litteris cum placenti acceperis alligasti, si placet etiam,
mihi placet, in quodam tangit tempus appellationem et locum ac jubet ut partem
proleto quod proleto non fuerit visus nec jubet ut quod hoc non habent am-
mum intuleris quamquam propter remotionem appellationis. f. Apertum. 1. 1. 1.

Le Original dans la boîte Papaltinghar N° 120 ... 3°.

Registra Roma 12. folio 91. 4.

Get original as